

E.T.A. HOFFMANN

KEDİ MURR'UN HAYAT GÖRÜŞLERİ

Çeviri: BİLGE UĞURLAR - TÜRKİS NOYAN

E.T.A. HOFFMANN
KEDİ MURR'UN
HAYAT GÖRÜŞLERİ

Can Klasik

Kedi Murr'un Hayat Görüşleri, E.T.A. Hoffmann

Almanca aslından çevirenler: Bilge Uğurlar - Türkiş Noyan

Lebens-Ansichten des Katers Murr

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2016

4. basım: Ekim 2020, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Ebru Aydın, Burçak Başpınar

Mizanpaj: M. Atahan Sıralar

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-3936-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750739361

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

E.T.A. HOFFMANN
KEDİ MURR'UN
HAYAT GÖRÜŞLERİ

Orkestra Şefi Johannes Kreisler'in
Müsveddeler Arasında Rastlantı Eseri
Bulunan Tamamlanmamış Biyografisiyle

ROMAN

Almanca aslından çevirenler
Bilge Uğurlar - Türkis Noyan

E.T.A. Hoffmann'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gece Tabloları, 2012

Şeytanın İksirleri, 2014

Küçük Zaches, Namıdiđer Zinnober, 2018

ERNST THEODOR AMADEUS HOFFMANN, 1776'da Königsberg' de (bugünkü Kaliningrad) doğdu. Asıl adı Ernst Theodor Wilhelm Hoffmann'dır. Hukuk öğrenimi gördükten sonra 1800'de devlet memurluğuna atandı ve Prusya'nın işgali altında bulunan Polonya'da çalışmaya başladı. 1806'da Prusya'nın Napoléon güçleri tarafından yenilgiye uğratılmasına kadar bu görevinde kaldı. Hoffmann, 1814'e kadar müzik eleştirmenliği ve tiyatrolarda müzik yönetmenliği yaptı. 1811'de *Arlequin* adlı bir bale besteledi. Alman Romantizminin ilk yazarlarından olan dostu Friedrich de la Motte Fouqué'nin *Undine* adlı masalını operalaştırması da bu döneme rastlar. Hoffmann, 1814'ten itibaren edebiyata yöneldi. 1814-1815 tarihli *Phantasiestücke in Callots Manier* adlı öykü kitabı, yazar olarak ün kazanmasını sağladı. 1816'da yeniden devlet hizmetine girerek Berlin Temyiz Mahkemesi'nde yargıçlık yapmaya başladı. *Şeytanın İksirleri* (1815-1816) ve *Kedi Murr'un Hayat Görüşleri* (1820-1822) adlı romanları, *Gece Tabloları* (1816-1818) ve *Die Serapionsbrüder* (1819-1821) adlı öykü derlemeleri büyük ilgi gördü. Hoffmann'ın peri masallarından doğaüstü felaket öykülerine kadar eşsiz hayal gücünü sergilediği eserleri, Çaykovski'nin bale süiti *Findikkıran* da dahil olmak üzere pek çok opera bestesine esin kaynağı oldu. Eserleriyle Honoré de Balzac, George Sand ve Théophile Gautier gibi isimlerin saygısını kazandı; Victor Hugo, Charles Baudelaire, Guy de Maupassant, Aleksandr Puşkin, Fyodor Dostoyevski ve Edgar Allan Poe'yu etkiledi. E.T.A. Hoffmann, 1822'de Berlin'de öldü.

BİLGE UĞURLAR, 1964'te İstanbul'da doğdu. 1982'de İstanbul Erkek Lisesi'ni, 1989'da Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Rudolf Borchardt'ın *Gece Yatısı*, Peter Handke'nin *Don Juan*, Friedrich Schiller'in *Hayaletgören*, Franz Grillparzer'in *Fakir Çalgıcı*, *Sendo-mir Manastırı* adlı yapıtlarını Türkis Noyan'la birlikte çevirdi.

TÜRKİS NOYAN, 1929'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı'nı bitirdi. Stephan Gerlach'ın *Gerlach Seyahatnamesi*, Tobias Heinzelmann'ın *Osmanlı Karikatüründe Balkan Sorunu: 1908-1914* ve *Osmanlı'da Bir Köle: Brettenli Michael Haberer'in Anıları: 1585-1588*, çevirdiği yapıtlardan bazılarıdır.

I. CİLT

Editörün Önsözü

Hiçbir kitap, bir önsözü bu kitaptaki kadar gerektirmemiştir; çünkü içindeki yazıların nasıl tuhaf bir yolla bir araya geldiği açıklanmazsa, rasgele toparlanmış karmakarışık bir kâğıt yığınınan ibaret olduğu sanılabilir.

O nedenle editör, değerli okurdan onu gerçekten okumasını rica etmektedir, yani bu önsözü.

Sözü edilen editörün, kendi gibi iyi bildiği, samimi bir dostu vardır. Bu dostu, günlerden bir gün durup dururken ona şöyle demiş: “Sevgili dostum, sen şimdiye kadar birçok kitap bastırđın, dolayısıyla yayıncıları iyi tanırırsın, o yüzden çok parlak genç bir yazarın Tanrı vergisi yeteneğiyle evvelce yazmış olduklarını senin önerinle yayımlayabilecek yürekli beyefendilerden birini bulmak senin için çok kolay olacaktır. Bu adamı kayırmalısın; çünkü bunu hak ediyor.”

Editör, yazar meslektaşı için elinden geleni yapacağına söz verdi. Ancak dostu, metnin Murr adında bir erkek kedinin eseri olduğunu ve onun hayat görüşlerini içerdiğini itiraf edince, bu tuhaf durum onu biraz düşündürdü; ama bir kez söz vermiş bulunuyordu, hikâyenin girişindeki üslup da kendisinde oldukça iyi bir izlenim bıraktığından, elyazmalarını çantasına atıp derhal Unter den Linden'daki Herr Dümmler'e¹ giderek ona bu kedi kitabını basmasını önerdi.

Gerçi Herr Dümmler o güne kadar yazarlarının arasında bir kedinin bulunmadığını ve değerli meslektaşlarından her-

1. Hoffmann'ın o zamanki yayıncısı Ferdinand Dümmler. (Ç.N.)

hangi birinin de bu türden bir adamla şimdiye kadar muhatap olduğunu duymadığını söylese de, böyle bir deneme yapmayı kabul etti.

Kitabın basımına başlandı ve editör ilk prova baskıları gördü. Ve büyük bir dehşete kapıldı; çünkü yer yer Murr'un hikâyesinin kesildiğini ve araya orkestra şefi Johannes Kreisler'in yaşamöyküsünü içeren başka bir kitaptan bölümlerin karıştığını fark etmişti.

Editör, titiz bir araştırma ve soruşturma sonucunda şu bilgilere ulaştı: Kedi Murr hayat görüşlerini yazarken, efendisinin çalışma odasında bulduğu basılı bir kitabı teklifsizce yırtmış ve sayfaları gayet masumane, kısmen altlık, kısmen de kurutma kâğıdı olarak kullanmış. Bu sayfalar elyazmalarının arasında kalmış – ve sanki kitaba dahilmiş gibi yanlışlıkla onlarla birlikte basılmış!

Editör, birbirine yabancı iki ayrı malzemenin iç içe geçmiş karışımının doğrudan doğruya kendi dikkatsizliğinden kaynaklandığını âcizane, üzümlere itiraf etmek zorunluluğunu hissetmektedir, çünkü kedinin elyazmalarını baskıya göndermeden önce dikkatlice baştan sona gözden geçirmiş olması gerektiğinin farkındadır, gene de bu olayda onu avutacak bazı yönler de var.

Her şeyden önce, değerli okur, parantez içindeki *Müs. kâğ.* (Müsvedde kâğıt) ve *M.d.e.* (Murr devam eder) notlarını dikkatle izleyerek bu sorundan kolayca sıyrılabilir. Kaldı ki, yırtılmış kitabın çok büyük bir ihtimalle kitapçılara ulaşmadığı anlaşılıyor; çünkü kimsenin bu konuda en ufak bir bilgisi yok. Sonuç olarak, en azından orkestra şefinin arkadaşları, kedinin edebî vandalizmi sayesinde, o nevi şahsına münhasır adamın yaşamındaki garip olaylar hakkında bilgi edinmekten memnun olacaklardır.

Editör, okurlarının hoşgörülü affına sığınmaktadır.

Şurası da bir gerçektir ki, yazarlar en cesur düşüncelerini, en olağandışı ifade tarzlarını çoğu zaman iyi niyetli dizgicilerine borçludurlar çünkü onlar basım hataları denen yolla aslında yaratıcı fikirlerin ortaya atılmasına yardımcı olurlar. Örneğin, editör kendi eseri olan “Gece Öyküleri”nin ikinci cildinde, sayfa 326’da bir bahçede yer alan geniş koruluklardan bahseder.

Dizgici bunu yeterince yaratıcı bulmaz ve *koruluklar* sözcüğü yerine *kasketler* sözcüğünü koyar, aynı şekilde “Fräulein Scuderi” öyküsünde ise, bir el çabukluğu marifetiyle söz konusu hanımefendinin siyah bir *roba* yerine, kalın ipekten siyah bir *boya* içinde görünmesini sağlar, vb.

Gene de herkese hakkını vermeli! Ne Kedi Murr’un ne de orkestra şefi Kreisler’in meçhul yaşamöykücüsünün, başkalarının hak ettiği övgüleri kendilerine mal etmeye ihtiyacı var. Editör, değerli okurdan bu küçük eseri okumadan önce aşağıdaki düzeltmeleri kaydetmesini önemle rica eder, böylece her iki yazar hakkında da onların hak ettiklerinden ne daha iyi ne de daha kötü bir fikre sahip olacaktır.

Ayrıca şunu da belirtelim ki, sadece belli başlı dizgi hatalarına işaret edilecek, daha basit olanlar ise iyi niyetli okurun takdirine bırakılacaktır.

(Baskı hataları dizimi ektedir.)¹

Son olarak editör, Kedi Murr’la şahsen tanıştığını ve onu hoş, yumuşak huylu bir erkek olarak tanıdığını ifade etmeyi bir borç bilir. Bu kitabın kapağındaki resim ona tıpatıp benzetmektedir.

Berlin, Kasım 1819
E. T. A. Hoffmann

1. Kitabın ilk baskısında böyle bir liste yer almaktaydı. (Ç.N.)

Yazarın Önsözü

Çekinerek – yüreğim titreyerek hayata, acıya, umuda, hasrete dair dünyaya sunduğum bu birkaç yaprak, kendimi şairane ilhamlara kaptırdığım o tatlı boş zamanlarımda ruhumun derinliklerinden fıskıran sayfalarıdır.

Eleştirinin o katı yargı kürsüsü önünde kendimi savunmayı başaracak mıyım, başarabilecek miyim? Oysa yazdıklarım sizler içindir, siz duyarlı ruhlar, siz çocuk kadar saf tabiatlılar, siz bana yakın vefalı yürekler, evet, sizler içindir; gözlerinizdeki bir damla yaş beni teselli edecek, duygusuz eleştirmenlerin soğuk yergisinin içimde açtığı yarayı iyileştirecektir!

Berlin, Mayıs (18–)

Murr

(*Étudiant en belles lettres*)¹

1. (Fr.) Edebiyat öğrencisi. (Ç.N.)

Önsöz (Yazarın gizlediği)

Hakiki dehanın doğuştan sahip olduğu kendine güven ve iç huzuru ile biyografimi dünyaya sunuyorum, böylece herkes büyük bir erkek kedi olarak kendini nasıl yetiştirmesi gerektiğini öğrenecek, benim mükemmelliğimi tüm yönleriyle anlayacak, beni sevecek, değerli bulacak, bana saygı gösterecek, hayran olacak ve biraz da tapacak.

Bu olağanüstü kitabın gerçek değeri hakkında birtakım kuşkular yaratmaya kalkışacak kadar cüretkâr biri çıkarsa aklı, zekâsı ve de sivri pençeleri olan bir erkek kedi ile karşı karşıya bulunduğunu hesaba katmalı.

Berlin, Mayıs (18–)

Murr

*(Homme de lettres très renommé)*¹

Not: Eyvah! – Yazarın gizli tutulması gereken önsözü de basılmış! – Değerli okurdan yazarlığa kalkışan kedinin bu önsözdeki kibirli tonunun üzerinde fazla durmamasını rica etmekten başka çare yok; okur şunu da dikkate almalıdır ki, herhangi başka bir duygulu yazarın gözyaşlarıyla bezeli önsözü, kalbinin derinlerindeki gerçek düşüncelerinin diline çevrilecek olsa, bundan çok daha farklı bir ifade ortaya çıkmayacaktır.

Editör

1. (Fr.) Çok ünlü edebiyat adamı. (Ç.N.)

BİRİNCİ BÖLÜM

Varoluşa Dair Duygular, Gençlik Ayları

Hayat ne kadar da güzel, muhteşem ve ulvi! – “Ey, tatlı varoluş alışkanlığı!”¹ diye haykırır tragedyadaki o Hollandalı kahraman. Ben de aynen öyle diyorum, ama bunu o kahraman gibi yaşamdan ayrılmak üzereyken acı dolu bir anda değil –hayır!– tam da o tatlı alışkanlığın içine daldığım ve bir daha asla dışına çıkmak istemediğim düşüncesinin hazzıyla dolu olduğum anda söylüyorum. – Yani şunu kastediyorum: Söz konusu alışkanlığı benim onayımı almadan adeta bana dayatmış olan o manevi kuvvet, bilinmez güç ya da bizi yöneten ilkeye her ne ad veriliyorsa işte o, beni yanına alan, önüme yemek diye koyduğu balığı ben tam tadını çıkararak yerken, asla burnumun dibinden çekip almayan o şefkatli adamdan kesinlikle daha kötü zihniyetler barındıramaz.

Ey, doğa! Yüce ve kutsal doğa! Verdiğin sonsuz haz ve coşku, damarlarımdan akarak titreyen kalbime doluyor, esrarlı nefesin başımın çevresinde esiyor! – Gece biraz serin ve ben isterdim ki – elbette bunu okuyan ya da okumayan hiç kimse duyduğum o büyük coşkuyu anlamayacaktır; çünkü onlar benim üzerine sızradığım o

1. Goethe'nin *Egmont* tragedyasında Kont Egmont'un hapiste, yaklaşan infazını beklerken kendi kendine yaptığı konuşmadan alıntı. (Ç.N.)

yüksek görüş noktasını bilmezler! – Tırmandığım demek daha doğru olurdu; ama bir şair, ayaklarından söz etmez, benim gibi dört ayağı olsa bile; sadece kanatlarından söz eder, bunlar kendi bedeninin bir parçası değil de, usta bir mekanikçinin düzeneği olsalar bile. Üzerimde yıldızlı geniş gök kubbe, dolunay parlak ışınlarını aşağıya gönderiyor, çatılar ve kuleler gümüşle yaldızlanmış gibi pırıltılarıyla etrafımı kuşatmakta! Aşağıda sokaklardan gelen kalabalığın uğultusu giderek azalıyor, gecenin sessizliği ortalığı kaplıyor –bulutlar dağılıyor– tek başına kalmış bir güvercin, ürkek aşk nağmeleri şakıyarak kilise kulesinin çevresinde uçuyor! – Ah! – Keşke o sevimli minik bana doğru yaklaşıp! İçimde çok hoş duygular kabarıyor, adeta baş döndürücü bir iştah karşı konulmaz bir güçle beni oraya doğru sürüklüyor! – Ah, o tatlı sevgili bana gelse, onu aşk acıları çeken kalbime bastırmak ve hiç bırakmamak isterdim – ah, işte orada, güvercinliğin içine giriyor ve beni umutsuzca damın üstünde bırakıp gidiyor! – Bu kısır, katı, sevgiden yoksun zamanda, ruhların gerçek yakınlığına ne kadar da ender rastlanıyor! –

İki ayak üzerinde dimdik yürümek bu kadar önemli bir şey mi ki, kendine insan diyen cins, sağlam bir dengeyle ortalıkta dolaşan biz dört ayaklılar üzerinde hâkimiyet kurma hakkını kendinde görüyor? Fakat bildiğim bir şey varsa, kafalarının içinde bulunduğu iddia edilen ve adına akıl denen bir şeye dayanarak kendilerini önemli buluyorlar. Bununla ne kastettiklerini tam olarak gözümde canlandıramıyorum ama efendimin ve velinimetimin bazı konuşmalarından çıkardığıma göre akıl, bilinçli davranmak ve aptalca oyunlara kalkışmamak yeteneğinden başka bir şey değil; ben durumumu hiçbir insanla değişmem. – Aslında bilincin edinilen bir alışkanlık olduğuna inanıyorum; herkes şu veya bu şekilde hayata gelir ve hayatta kalır; ama bunun nasıl olduğunu kimse

bizzat bilmez. En azından benim için bu böyleydi, gördüğüm kadarıyla yeryüzündeki bir tek insan dahi kendi doğumunun nasıl ve nerede olduğunu bizzat kendi deneyimiyle bilmemekte, sadece kulaktan duyduklarıyla yetinmektedir, ki bunlar da çoğu zaman kesin bilgiler değildir. Kentler ünlü bir adamın doğum yeri olma onurunu bir türlü paylaşamazlar; bu konuda ben de kendi hakkımda kesin bir şey bilmediğim için, bodrumda mı, tavan arasında mı, yoksa odunlukta mı dünyaya gözümü açtığım ya da daha doğrusu gözümü tam açmadığım ama kıymetli annemin gözüne görüdüğüm, sonsuza kadar belirsiz kalacaktır. Çünkü bizim cinsin özelliği olarak gözlerimin önü perdeliydi. Etraftan birtakım hırlama ve kıhlama benzeri seslerin kulağıma geldiğini hayal meyal hatırlıyorum, ki öfkeye kapıldığım zaman buna benzer sesleri neredeyse iradem dışında ben de çıkarmaktayım. Kendimi yumuşacık duvarlarla çevrili nefes bile alamayacağım kadar daracık bir yere kapatılmış bulduğumu, sıkıntı ve korkudan yüksek sesle acı acı feryat ettiğimi ise çok daha net, neredeyse her şeyin tamamen farkında olarak hatırlıyorum. Birden bir şeyin o yere girip beni gayet sertçe gövdemden yakaladığımı hissettim ve bu da bana tabiatın armağanı olan ilk mucizevi gücü hissetme ve uygulama fırsatını verdi. Üstü tüyle kaplı ön patilerimden sivri esnek pençelerimi hızla dışarıya çıkardım ve beni kavrayan o şeye geçirdim; daha sonra öğrendiğime göre, bu bir insan elinden başka bir şey değilmiş. Bu el, beni bulduğum yerden çıkardığı gibi yere fırlattı ve hemen arkasından yüzümün her iki yanına kuvvetli iki şamar indiğini hissettim, şimdi üzerini, diyebilirim ki, fiyakalı gür favorilerim kaplıyor. O el, şimdi değerlendirebildiğim kadarıyla, patilerimin o kas hareketinden yaralanmış olduğundan bana birkaç tokat atmıştı ve ben de ahlaki neden ve etki üzerine ilk deneyimi edinmiş

oldum, aynı doğrultuda ahlaki bir içgüdü de beni pençelerimi çıkardığım gibi hızla geriye çekmeye itti. Sonraları tırnaklarımı pençelerimin içine çekmemi, yerinde olarak güler yüz ve nezaket göstermenin en yüksek ifadesi diye değerlendirdiler ve buna “Kadife Pati” adını taktılar.

Dediğim gibi, o el beni tekrar yere fırlattı. Kısa bir süre sonra beni bir kez daha ancak bu kez ensemden tuttu ve başımı aşağı doğru bastırды, böylece minik ağzım bir sıvıya battı, nasıl oldu da öyle yaptığımı kendim de bilemeden, herhalde fiziksel bir içgüdüyle onu yalamaya başladım, bu da içimde tuhaf bir rahatlama yarattı. Şimdi biliyorum ki, bu içtiğim tatlı süttü; acıkmıştım ve içtikçe doydum. Böylece ahlaki eğitimden sonra fiziksel eğitimim de başlamış oluyordu.

Yeniden, ancak bu sefer daha yumuşak bir biçimde, iki el beni yakaladı ve sıcak, yumuşak bir minderin üzerine yatırdı. Kendimi giderek daha iyi hissediyordum ve içimdeki rahatlığı o tuhaf, sadece benim cinsimdekilere mahsus sesi çıkararak dışa vurmaya başladım, ki insanlar buna hiç de ters düşmeyen bir ifadeyle “makara çekmek” diyorlar. İşte böylece dünyaya uyum sağlamak için eğitimimde dev adımlarla ilerliyordum. İçindeki fiziksel rahatlığı ses ve hareketlerle ifade edebilmek ne büyük bir üstünlük, Tanrı’nın paha biçilmez bir armağanı! – İlk önceleri mırıldıyordum, sonra o eşsiz yeteneğim ortaya çıktı, kuyruğumla müthiş zarif çemberler çiziyordum, daha sonra ise o mucizevi Tanrı vergisi yeteneğe kavuştum, tek bir “miyav” sözcüğüyle sevinç, acı, mutluluk ve haz, korku ve çaresizlik, kısacası tüm duyguları ve tutkuları her derecesinde ifade edebiliyordum. Kendini basitçe ifade etmenin bu en basit şekli yanında, insanların dili nedir ki! – Ama biz macera dolu gençliğimin düşündürücü ve öğretici hikâyesine devam edelim! –

Derin bir uykudan uyandım, göz kamaştırıcı bir

Besteci Johannes Kreisler'in anılarını kaleme aldığı elyazmalarını, Murr adında bir ev kedisi ele geçirir. Murr, edebî hırsları olan bir kedir ve parlak fikirleri vardır. Sözelimi bestecinin elyazmalarını, kendi hayat hikâyesini kâğıda dökmek üzere müsvedde olarak kullanmak, bunlardan biridir. Kedi Murr'un ve orkestra şefi Kreisler'in biyografileri işte böyle iç içe geçer, birbirine karışır.

Kedi Murr'un Hayat Görüşleri, E.T.A. Hoffmann'ın başyapıtı olarak kabul ediliyor. Kediler tarihine bürünerek edebiyat ve toplum eleştirisini de ihmal etmeyen Hoffmann'ın bu yapıtı, Alman Romantik edebiyatının zirvesini tutuyor.

#dünyaklasikleri #almanklasikleri #romantikedebiyat #gerçeküstü
#müzik #kedi #hiciv #toplumeleştirisı

Kapak resmi: (Resmedilen) Portekiz Kralı Fernando ve kediler

canayinlari.com twitter.com/canayinlari facebook.com/canayinlari

ISBN 978-975-07-3936-1

9 789750 739361